

ΚΕΣΥΠ ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΟΥ

ΕΠΙΜΟΡΦΩΤΙΚΗ ΗΜΕΡΙΔΑ ΣΕΠ ΓΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥΣ 14-10-2015

Θέμα:

**“Οικοσυστημική και οικοσωματική / βιοματική προσέγγιση
– δύσκολες συμπεριφορές στο σχολείο – ΣΕΠ”**

**βαριέμαι
είμαι απογοητευμ
προσπαθώ
προσπαθώ
δεν καταλαβαίνω**

Οικοσωματική-οικοσυστημική προσέγγιση και ΣΕΠ

ΕΙΣΗΓΗΣΗ: Μπιλανάκη Ελευθερία

Υπεύθυνη ΣΕΠ ΚΕΣΥΠ ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΟΥ ,

Εκπαιδευτικός, ψυχολόγος, Msc Παιδαγωγικής Ψυχολογίας, Ειδικευση ΣΕΠ.

14/10/2015

ΕΝΟΤΗΤΕΣ

Εισαγωγικά

[Ο ρόλος του εκπαιδευτικού](#)

[Μαθητικός πληθυσμός με προβλήματα συμπεριφοράς](#)

[Διαταραχές στην παιδική και εφηβική ηλικία](#)

[Χαρακτηριστικά δυσλεκτικού μαθητή](#)

[Ψυχοκοινωνικά προβλήματα και δυσκολίες μάθησης](#)

[Νέες μορφές διαχείρισης προβλημάτων συμπεριφοράς](#)

[Οικοσωματική προσέγγιση](#)

[Οικοσυστημική προσέγγιση](#)

[Αρχές σταδιακής τροποποίησης συμπεριφοράς](#)

[Ενδεδειγμένες παιδαγωγικές μέθοδοι](#)

[Σχολικός επαγγελματικός προσανατολισμός](#)

[ΦΥΛΛΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ](#)

[ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ](#)

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Η παρούσα εισήγηση αποτελεί μέρος της εργασίας με θέμα: «Αντιμετώπιση προβλημάτων συμπεριφοράς και πρόληψη υποεπίδοσης στη σχολική μονάδα- ο ρόλος της συμβουλευτικής» που συμπεριλήφθηκε στα πρακτικά του Διεθνούς Συνεδρίου: «Έρευνα, εκπαιδευτική πολιτική και πράξη στην ειδική αγωγή» (8-10/12/2010, Φορείς υλοποίησης: Πανεπιστήμιο Αιγαίου- Εταιρεία Ειδικής Παιδαγωγικής Ελλάδος- Κέντρο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων- Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης).

Η **παιδαγωγική σχέση** που αναπτύσσει ο εκπαιδευτικός μέσα ή έξω από τη σχολική αίθουσα είναι δυναμική, δυαδική, αμφίδρομη, τριγωνική (μαθητής-ομάδα-διδάσκων) και η συντελούμενη μάθηση καθορίζεται από ψυχολογικές συναλλαγές και διαδικασίες. (Μπέλλας Θ., 1985, Καψάλης, 1986), όπως π.χ. ταυτίσεις, μεταβιβάσεις, αντίσταση, ματαίωση.

Ο ρόλος του εκπαιδευτικού

Ο εκπαιδευτικός δεν είναι, μόνο ο «**τροφοδότης γνώσεων**» σε μια ζωντανή σχέση προσώπων, ο ειδικός επιστήμων με βάση την κατάρτισή του, αλλά και ο σύμβουλος που αναγνωρίζει τις ανάγκες των μαθητών, τις ιδιαιτερότητες ή δυσκολίες τους στη μάθηση ή στη συμπεριφορά και συμβάλλει στην ανίχνευση των προτερημάτων ή στη βελτίωση των δεξιοτήτων τους με σκοπό την επίτευξη της μάθησης.

Επομένως ο εκπαιδευτικός θεωρείται δεδομένο ότι σε πρώτο επίπεδο γνωρίζει τα σημεία σύγκλισης των θεωριών μάθησης (Κασσωτάκης Μ- Φλουρής Γ, 2006, Κολιάδης Εμ., 2006), όπως π.χ. άσκηση, επανάληψη, ενίσχυση, κωδικοποίηση, σημασία προοργανωτών, προσαρμογή της διδακτέας ύλης και εξατομίκευση διδακτικών ενεργειών, διαφοροποίηση διδασκαλίας και ενίσχυση της διερευνητικής – κριτικής ικανότητας των μαθητών, σημασία προτύπων κλπ.

Επιπλέον ο εκπαιδευτικός οφείλει, προκειμένου να είναι η διδασκαλία του αποτελεσματική, να γνωρίζει και να εφαρμόζει τις κατάλληλες μεθόδους διδασκαλίας και να καθορίζει την πορεία της διδασκαλίας με σύγχρονες διδακτικές μεθόδους (Κασσωτάκης Μ- Φλουρής Γ, 2005, Ματσαγγούρας 2007, Baudrit Alain, 2005).

Ωστόσο σε δεύτερο επίπεδο ο εκπαιδευτικός απευθύνεται σε μια αναπτυσσόμενη προσωπικότητα που συναπαρτίζεται στην ιδιαιτερότητά της από το γνωστικό, το

συναισθηματικό και ψυχοκινητικό στοιχείο και σε μια ομάδα με διαφορετικού τύπου για τον καθένα μαθητή γνωστική, ηθική, συναισθηματική και κοινωνική ανάπτυξη.

Πιο συγκεκριμένα **κατά την έναρξη του σχολικού έτους** ο εκπαιδευτικός υποδέχεται τους μαθητές αν και δεν είναι ,πάντα , όλοι προετοιμασμένοι να αποδεχτούν τη σχολική καθημερινότητα (Herbert M, 1993, Τσιάντης , 1988, Clark Norman , MD, 1971) με αποτέλεσμα στη συνέχεια του έτους τη σχολική υποεπίδοση , τα προβλήματα συμπεριφοράς και την αποτυχία.

Επίσης **κατά τη διάρκεια του έτους** βοηθά το μαθητή στην εμπέδωση της διδακτέας ύλης καθώς και στην επιτυχή διεκπεραίωση διαγωνισμάτων, ή εξετάσεων τα οποία αποτελούν στρεσογόνα γεγονότα για την αυτοεκτίμηση των μαθητών (Μακρή-Μπότσαρη , 2001) και για την αποδοχή των μαθητών από την ομάδα των συνομηλίκων. Όμως αρκετοί μαθητές με μαθησιακές δυσκολίες δεν θα μπορέσουν να ανταποκριθούν με αποτέλεσμα την περιθωριοποίηση, το στιγματισμό και την εγκατάλειψη των προσπαθειών τους (Δοίκου- Αυλίδου Μάρω (2002).

Κατά τη διάρκεια του μαθήματος η στάση του εκπαιδευτικού επηρεάζει το σύνολο της τάξης και την πορεία της μαθησιακής διαδικασίας με το χειρισμό των προβλημάτων συμπεριφοράς , ενώ ενδεχομένως ακόμη και η επιτυχία ή η περιέργεια να εκληφθούν από το παιδί ως απειλητικές καταστάσεις και να οδηγήσουν στην αναστολή της έκφρασης των ικανοτήτων του (Αναγνωστόπουλος, 2005).

Από την άλλη πλευρά ο εκπαιδευτικός βρίσκεται σε ένα επίπεδο επαγγελματικής ανάπτυξης ανάλογα με τα χρόνια υπηρεσίας , όπως κάθε εργαζόμενος. Τα ποσοστά εργασιακού του άγχους πιθανόν να είναι ιδιαίτερα αυξημένα, αφού εργάζεται κάτω από συνθήκες πίεσης (Mallet P. – Paty Benjamin , 2000, Fontana, 1988)

Μαθητικός πληθυσμός με προβλήματα συμπεριφοράς

Μορφές συμπεριφοράς που δηλώνουν απροσεξία στο μάθημα, αδιαφορία, «αντίδραση», «υπερκινητικότητα», «εριστικότητα», «περιφρόνηση» προς τη σχολική ζωή, «λεκτική ή σωματική βιαιοπραγία» που προβληματίζουν το διδάσκοντα. (Ματσαγγούρας, 2008, Κουρκούτας Η.). Εκτός από τα μικροπροβλήματα εμφανίζονται και τα **επίμονα** προβλήματα συμπεριφοράς που δεν αντιμετωπίζονται με παιδαγωγικά αποδεκτούς τρόπους πχ. προοδευτική παρέμβαση ,υπενθύμιση κανόνων, αλλαγή θέσης αλλά συνήθως με επιπλήξεις και επιβολή τιμωρητικών ποινών .

Συνήθως η επιβολή ποινών έχει τα αντίθετα αποτελέσματα αφού ο υπαίτιος στιγματίζεται , εγκαταλείπει τις προσπάθειες στο γνωστικό αντικείμενο , υιοθετεί το ρόλο του **διασκεδαστή ή του αντιρρησία** της τάξης και συσσωρεύει αποτυχίες όσον αφορά στη σχολική επίδοση. Η απογοήτευση και η εγκατάλειψη των προσπαθειών ,

αφού αυτές δεν επαινούνται και δεν αναγνωρίζονται ,προκαλούν χαμηλή επίδοση σε σχέση με τα αναμενόμενα για την ηλικία του μαθητή (υποεπίδοση) και ο φαύλος κύκλος συνεχίζεται

Διαταραχές στην παιδική και εφηβική ηλικία

Το γεγονός της εμφάνισης διαταραχών στην παιδική και εφηβική ηλικία δεν σημαίνει ότι όλος ο μαθητικός πληθυσμός θα παρουσιάσει διαταραχές, ούτε ότι οι όποιες διαταραχές συνδέονται οπωσδήποτε με προβλήματα συμπεριφοράς.

Ωστόσο, οφείλουμε να γνωρίζουμε ποιες είναι αυτές οι διαταραχές. Επιγραμματικά αναφέρονται παρακάτω:

Διανοητική καθυστέρηση/ **Διαταραχές μάθησης**/ Διαταραχές κινητικών δεξιοτήτων/ Διαταραχές επικοινωνίας (αφασία, επιλεκτική αλαλία, τραυλισμός)/ Βαριές διαταραχές ανάπτυξης (Αυτισμός, Asperger, Rett,κ.ά)/ ΔΕΠ-Υ/ Διαταραχή διαγωγής/ Διαταραχή σίτισης- διατροφής- απέκκρισηW/ Διαταραχή τικ / Φοβίες και άγχος (Μάνος, 1997)

Διαταραχές μάθησης

ή μαθησιακές δυσκολίες ή Διαταραχές Σχολικών Δεξιοτήτων

Γενικές (διαταραχές της προσοχής) / Ειδικές (δυσλεξία)

Προσεγγίσεις στις μαθησιακές δυσκολίες: Ιατροκεντρική / παιδοκεντρική

Ορισμός: Οι μαθησιακές δυσκολίες που είναι εγγενείς στο άτομο αφορούν ετερογενή ομάδα διαταραχών που αναφέρονται στην εκμάθηση και χρήση των λειτουργιών Του λόγου, /Της ανάγνωσης,/της γραφής,/ της λογικής σκέψης /μαθηματικών ικανοτήτων. [National Joint Committee on Learning Disabilities]

Αναπτυξιακή πορεία μαθησιακών δυσκολιών: Προσχολική ηλικία/ Σχολική ηλικία

Η γλωσσική ανάπτυξηΜπηχεβιοριστική θεώρηση (Skinner, 1974) /Γενετική θεώρηση (Chomsky, 1968)/ Γνωστική- συνθετική (Piaget)/ Κοινωνική-επικοινωνιακή υπόθεση (Macwhinney, 1987).

Διαταραχές του λόγου: Αφασία/ Τραυλισμός / *Επιλεκτική αλαλία* / *Δυσαρθρία* - *Δυσλαλία* (σιγματισμός για το “σ”, ρωτακισμός για το “ρ”, δελτακισμός για το “δ” κ.ά.)*Αναγραμματισμός ή δυσγραμματισμός -Καθυστέρηση του λόγου*

Διαταραχές του λόγου συνυπάρχουν με: Διαταραχές ακοής/ Νοητική καθυστέρηση/ Νευρολογικές βλάβες, Αυτισμός/ Συναισθηματικές διαταραχές /Περιβαλλοντική αποστέρηση

Προσχολική ηλικία Εξελικτική διαταραχή του λόγου /Επιβράδυνση ανάπτυξης προφορικού λόγου / Διαταραχή εκφραστικού τύπου/ Διαταραχή προσληπτικού τύπου/ Εξελικτική Διαταραχή άρθρωσης/ Κινητικές δυσκολίες: αδρής κινητικότητας/ Λεπτής κινητικότητας, διαταραχή συντονισμού

Σχολική ηλικία: Ειδική δυσκολία ανάγνωσης

1. Ειδική δυσκολία ανάγνωσης- δυσλεξία

Θεωρίες: Μονοπαραγοντική / Πολυπαραγοντική (Birch, 1962, Vellutino, 1987)

ΜΟΡΦΕΣ: Επίκτητη/ Εξελικτική, Βαθιά/ Επιφανειακή, Φωνολογική/ ακουστική

Η δυσλεξία αποτελεί την πιο μελετημένη μορφή μαθησιακών δυσκολιών και αφορά τη δυσκολία στην παραγωγή γραπτού λόγου.

Είναι η κατάσταση κατά την οποία το παιδί αποδίδει στην ανάγνωση κάτω από το επίπεδο που αντιστοιχεί στο νοητικό του δυναμικό και στην επίδοσή του στ' άλλα μαθήματα (Μαρκοβίτης & Τζουριάδου, 1991).

Αιτιολογία Η «λεπτή» αυτή διαταραχή του λόγου προέρχεται από: α) ανεπάρκειες φωνολογικής κωδικοποίησης (δυσκολία να ανακαλέσουν τους φθόγγους για το σχηματισμό μιας λέξης), β) δυσκολία ανάλυσης των φθόγγων μιας λέξης και γ) φτωχή ανάπτυξη λεξιλογίου, καθώς και διαταραχές στη διάκριση γραμματικών και συντακτικών διαφορών ανάμεσα στις λέξεις και στις προτάσεις.

- Ανεπαρκής ωρίμανση νευρικού συστήματος
- Οργανικές ή επίκτητες βλάβες
- Αδυναμία μεταγνωστικής ενημερότητας.

Χαρακτηριστικά δυσλεκτικού παιδιού

- ✓ Προσθέτει ή και αφαιρεί γράμματα, συλλαβές, λέξεις
- ✓ Συγχέει γράμματα που μοιάζουν οπτικά
- π.χ. α με ο, ε με η και ω, β με δ ή θ
- ✓ Συγχέει γράμματα που μοιάζουν ακουστικά

Π.χ. β με φ, τ με π ή κ
✓ Αναστρέφει γράμματα ή συλλαβές
✓ Επαναλαμβάνει γράμματα, συλλαβές, λέξεις
✓ Έχει προβλήματα τονισμού, χρωματισμού, στίξης
✓ Χάνει τη σειρά, Αργεί πολύ, κομπιάζει
Χαρακτηριστικά δυσλεκτικού παιδιού σε επίπεδο δεξιοτήτων /ικανοτήτων
• Τοπογραφικές διαταραχές
• Χαμηλή ικανότητα συνδυασμού μεμονωμένων συμβόλων (περίεργη γραφή)
• Προβλήματα οπτικής και ακουστικής μνήμης
• Διαταραχές στην οπτικοακουστική ολοκλήρωση
• Δυσκολίες ακολουθίας
• Προβλήματα οπτικο-κινητικού συντονισμού
• Προβλήματα στη διάκριση αριστερού- δεξιού
• Αδεξιότητα
• Δυσχρονικές διαταραχές
• Διαταραχές εννοιοποίησης
• Χαμηλή αυθόρμητη και δημιουργική ικανότητα γραφής

2. Δυσορθογραφία - Αγραφία – Δυσγραφία –Κακογραφία

Τα παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες στην ορθογραφία κάνουν λάθη που είναι ανάλογα με τα λάθη παιδιών μικρότερης ηλικίας, τα οποία βρίσκονται στο ίδιο στάδιο ανάπτυξης ορθογραφικής δεξιότητας.

Παράγουν δυσανάγνωστα κείμενα, μπερδεύουν τα πεζά με τα κεφαλαία γράφουν γράμματα με άνισες αποστάσεις, ατελείς λέξεις, μπερδεύουν ενικό με πληθυντικό

Δεν μπορούν να γράφουν δικά τους κείμενα ή να αντιγράφουν από βιβλίο ή πίνακα

3. Δυσκολίες κατανόησης κειμένου

Δυσκολίες στη γραμματική και συντακτική δομή του κειμένου

Αν υπάρχει πυκνότητα νοημάτων ή μεταφορικός ή μακροσκελής λόγος η δυσκολία είναι μεγαλύτερη.

4.Εξελικτική διαταραχή του λόγου

Επιβράδυνση στην ανάπτυξη του προφορικού λόγου

Σε επίπεδο σχολικής επίδοσης: Τηλεγραφικός λόγος, Δυσκολία στο σχηματισμό προτάσεων, Περιορισμένη απομνημόνευση, Δυσκολία κατανόησης αντίθετων εννοιών, Μετατοπίσεις και υποκαταστάσεις φθόγγων

Ψυχοκοινωνικά προβλήματα και μαθησιακές δυσκολίες

- Συνειδητή αποφυγή μάθησης/ Ανοιχτή επιθετικότητα
- Αρνητισμός συνδεδεμένος με την ανάγνωση/ Μετάθεση επιθετικότητας
- Αντίσταση στην πίεση/ Τάση για εξάρτηση
- Εύκολη αποθάρρυνση/ Η επιτυχία φαίνεται «κίνδυνος»
- Διαταρακτικότητα, ανησυχία/ «απόσυρση» του παιδιού σε δικό του κόσμο

5.Ειδική δυσκολία αριθμητικής: Εξελικτική διαταραχή στην αριθμητική/ Δυσαριθμησία /δυσκαλκουλία

Εκμάθηση μαθηματικών δεξιοτήτων: Κατανόηση αριθμών/ Ομαδοποίηση αντικειμένων/ Εκμάθηση κανόνων/ Γνώση αριθμητικών πράξεων / Νοητική αναπαράσταση

Ειδική δυσκολία αριθμητικής

Δυσκολία των σχέσεων στο χώρο/Διαταραχές στην κινητική και οπτική αντίληψη/
Προβλήματα που συνδέονται με τα σύμβολα των πράξεων (και, πλην, επί)/ Φτωχικές

έννοιες κατεύθυνσης και χρόνου/ Προβλήματα μνήμης/ Δυσκολίες συμβολισμού / Ανεπάρκειες στην επίλυση προβλημάτων/ Διαταραχές στο συνδυασμό στοιχείων/ Διαταραχές στον προγραμματισμό/ Εμμονή σε ένα τύπο λύσης/ Ανεπάρκειες σε απλούς υπολογισμούς/ Σύγχυση στους αριθμούς: 2 με 5/ Αντίθετη φορά/ Δυσκολίες στην έναρξη της μέτρησης/ Δυσκολίες στον πολλαπλασιασμό και διαίρεση, στα δεκαδικά, στην προπαίδεια/ Δυσκολίες στη σύγκριση

6.Υπερκινητικότητα: ΔΕΠ-Υ

- Δυσκολία προσοχής/ Παρορμητικότητα/ υπερκινητικότητα

Εφηβική ηλικία και μαθησιακές δυσκολίες

Ανάγνωση: Βραδύτητα

Γραφή: ορθογραφικά λάθη, δυσανάγνωστο γραπτό

- Απουσία δομής, Δυσκολίες συσχέτισης, Δυσκολίες σχηματισμού σύνθετων προτάσεων
- Αριθμητική: Λάθη απλών υπολογισμών, Λάθος στη μεταφορά από το πρόχειρο στο καλό.

Νέες μορφές διαχείρισης προβλημάτων συμπεριφοράς

Οποσδήποτε η διαχείριση προβλημάτων συμπεριφοράς χρειάζεται να περιλαμβάνει ένα **στάδιο πρόληψης** : από την πλευρά του εκπαιδευτικού την οργάνωση του χρόνου και του τρόπου της μάθησης, τον έλεγχο της ροής του άγχους (E. C. Wragg, ,2001) μπροστά στη νέα γνώση, την προσαρμοστικότητα του εκπαιδευτικού στις διαφοροποιημένες ανάγκες και απαιτήσεις των μαθητών, με τη βοήθεια πολυαισθητηριακής διδασκαλίας, καλλιέργεια της δημιουργικής και κριτικής σκέψης, ομαδικοσυνεργατική διδασκαλία, ανάπτυξη γνωστικών και μεταγνωστικών δεξιοτήτων των μαθητών.

Επειδή το σχολείο δεν είναι μόνο χώρος γνώσης, αλλά και ψυχοσυναισθηματικής ωρίμανσης και κοινωνικοποίησης του μαθητή η **ανάπτυξη των κοινωνικών δεξιοτήτων των μαθητών** μέσα από τη συμμετοχή σε κατάλληλα σχεδιασμένα προγράμματα π.χ. **επαγγελματικού προσανατολισμού** (Durlak J. A. , 2007) θεωρείται επιβεβλημένη. Θα βοηθούσαν ακόμη: πρόγραμμα προετοιμασίας μαθητών - διαμεσολαβητών (Baginsky William (2004) ,η επίλυση των συγκρούσεων ως αφορμή και έναυσμα παιδαγωγικού διαλόγου , role-playing, η διαμόρφωση κατάλληλου κλίματος μέσα από αμοιβαία αποδεκτά συμβόλαια και ξεκάθαρους κανόνες από το σύνολο της σχολικής κοινότητας.

Σε περίπτωση αντιμετώπισης **ιδιαίτερου περιστατικού** έχουν προταθεί διάφορες επιστημονικές πρακτικές, όπως αυτή της **Οικοσωματικής και οικοσυστημικής** προσέγγισης και της αναπλαισίωσης, της ατομικής συμβουλευτικής συνάντησης που έχει ως βάση την ενσυναίσθηση, η ενίσχυση της αυτορρύθμισης και ακόμη η **σταδιακή τροποποίηση συμπεριφοράς** σε μια συμβουλευτική σχέση διαρκείας κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους από ειδικό φορέα.

Οικοσωματική προσέγγιση στο σχολείο: βασικές παραδοχές

1. Ο βαθμός επιτυχίας ενός ατόμου σε ένα περιβάλλον επηρεάζεται έντονα από το πλαίσιο μέσα στο οποίο αυτό βρίσκεται.
Η παραμικρή αλλαγή του **πλαίσιου** μπορεί να οδηγήσει σε εντελώς διαφορετικές συμπεριφορές. Όταν το πλαίσιο είναι εναρμονισμένο με τον τρόπο που αυθόρμητα λειτουργεί η σκέψη ενός ατόμου, τότε οι δυσκολίες επίλυσης του μειώνονται στο ελάχιστο και το αντίθετο συμβαίνει όταν το πλαίσιο είναι απομακρυσμένο από τη δράση του ατόμου.
2. Η διαπίστωση αυτή προέκυψε από την κριτική που ασκήθηκε στα πειράματα του Piaget (Rose and Blank 1974, Mc Garrigle, Grieve and Hughs 1978) σχετικά με δοκιμασίες και έργα διατήρησης.
3. Τα παιδιά σε αυτά έλυναν τα προβλήματα με μεγαλύτερη επιτυχία αποδεικνύοντας τη σημασία του πλαισίου και τον τρόπο που επηρεάζει την αντίληψη. Η συμπεριφορά τους καθορίστηκε από το τι πιστεύουν τα παιδιά για τις **προθέσεις του ερευνητή** και το πλαίσιο της δραστηριότητας, τα χαρακτηριστικά των αντικειμένων κλπ. Τόσο τα παιδιά, όσο και οι ενήλικοι για την ερμηνεία και την κατανόηση μιας επικοινωνιακής πράξης βασίζονται σε μια κοινή οικοσωματική βιωματική βάση.
4. Γι αυτό χρειάζεται μεγαλύτερη προσπάθεια εκ μέρους των ειδικών και των εκπαιδευτικών ώστε αυτό που πρόκειται να μάθει το παιδί να είναι ενσωματωμένο στους οικείους ρυθμούς της καθημερινής ζωής έτσι ώστε να διατηρείται αμείωτο το ενδιαφέρον του παιδιού. Το άτομο μπορεί να κατασκευάζει και να ανακατασκευάζει τον κόσμο με **τρόπο ενεργητικό**, αλλά σε ένα **περιβάλλον υποστηρικτικό- φιλικό**.
2. Το ιδεώδες θα ήταν να υπήρχε ισορροπία μεταξύ συγκεκριμένης και αφηρημένης διάστασης της ανθρώπινης σκέψης και εναρμονισμένη με το άμεσο οικολογικό περιβάλλον.
4. Άλλωστε η γνώση δεν υπάρχει εκ των προτέρων με κάποια μορφή. Η γνώση πραγματώνεται μέσα σε **συγκεκριμένα χωροχρονικά πλαίσια** που ο νους σε αμοιβαία αλληλεπίδραση μαζί τους δημιουργεί νοηματικές μορφές.
3. Η ύπαρξη ενός οργανισμού εξαρτάται άμεσα από το περιβάλλον του με βάση τα χαρακτηριστικά **της ενεργητικής του δεκτικότητας** (Maturana 1981, Maturana and Varela 1980, Thompson and Rosch 1993). Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα που παραθέτουν οι Oliver Sacks- Robert Wasserman 1997, σχετικά με περίπτωση του ατόμου που έπαθε μετά από ατύχημα επίκτητη εγκεφαλική αχρωματοψία, αν και ήταν ειδικευμένος

νωρίτερα στη χρήση του χρώματος. Η συμπεριφορά του άλλαξε καθώς ήταν υποχρεωμένος να αντιμετωπίσει νέες καταστάσεις και μαζί του άλλαξε και το αίσθημα του κόσμου.

6. Επιπλέον η γνώση δεν είναι άλλο από μια βιωματική, ενσωματωμένη δράση, αφού ο οργανισμός και το περιβάλλον δεν μπορούν να διαχωριστούν και το ένα σύστημα καθορίζει το άλλο σε μια διαδικασία συνανάπτυξης.

7. Επίσης η επικοινωνιακή πράξη περιλαμβάνει τόσο τα **λεκτικά**, όσο και τα **εξωλεκτικά μηνύματα**. Τα εξωλεκτικά μηνύματα μπορούν να είναι ισχυρότερα των λεκτικών και να τα ενισχύουν ή να τα αποδυναμώνουν.

Οικοσυστημική παιδαγωγική

Κάθε σύστημα αποτελείται από το άθροισμα των μερών του που βρίσκονται σε συνεχή αλληλεπίδραση. Κάθε σύστημα περιέχει ένα υποσύστημα ή περισσότερα και ανήκει σε ένα υπερσύστημα.

Σε φάση μετάβασης σημαντικό ρόλο παίζει η **νοηματοδότηση** που δίνει ο καθένας στο ρόλο του.

Κάθε σύστημα έχει τους δικούς του κανόνες και **μετακανόνες**. Κάθε σύστημα χρειάζεται επίσης όρια για να μπορεί να αυτοπροσδιοριστεί και να επικοινωνεί με το περιβάλλον του.

Άλλα στοιχεία: τάση για **ομοιότητα**, Τάση για αλλαγή, τάση κυκλικής αιτιότητας

Αντιμετώπιση προβλημάτων συμπεριφοράς με βάση την οικοσυστημική προσέγγιση.

Ο εκπαιδευτικός εξαιτίας προβλημάτων που του δημιουργεί μια μαθητική συμπεριφορά, βρίσκεται σε ασυμφωνία με τη νοηματοδότηση του ρόλου του.

Σύμφωνα με τη συστημική θεώρηση η προβληματική συμπεριφορά βοηθά το σύστημα μέσα στο οποίο εμφανίζεται να βρίσκει μια συνοχή.

ΑΡΧΕΣ ΟΙΚΟΣΥΣΤΗΜΙΚΗΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ.

Ποια λειτουργία εξυπηρετεί η προβληματική συμπεριφορά;

Ποια ερμηνεία θα υιοθετήσουμε;

αυτή που εστιάζει στο παρεθόν ή αυτή που εστιάζει στο μέλλον;

Ο εκπαιδευτικός καλείται να ανατρέψει παγιωμένα πρότυπα αλληλεπίδρασης.

ΣΥΝΕΙΔΗΤΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΤΩΡΙΝΗΣ ΕΡΜΗΝΕΙΑΣ

ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΘΕΤΙΚΩΝ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΩΝ ΕΡΜΗΝΕΙΩΝ-ΘΕΤΙΚΗ ΥΠΟΔΗΛΩΣΗ ΚΙΝΗΤΡΩΝ-ΕΠΙΛΟΓΗ ΜΙΑΣ ΘΕΤΙΚΗΣ ΕΥΛΟΓΗΣ ΕΡΜΗΝΕΙΑΣ

ΑΝΑΠΛΑΙΣΙΩΣΗ καλείται το νέο αντιληπτικό πλαίσιο που ταιριάζει με αυτό που συμβαίνει στην πραγματικότητα και οικοδομεί σε θετικά/λειτουργικά στοιχεία.

ΤΕΧΝΙΚΗ ΤΗΣ ΕΝΘΑΡΡΥΝΣΗΣ ΤΗΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΚΗΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ ΣΕ ΑΛΛΟ ΤΟΠΟ ΚΑΙ ΧΡΟΝΟ

ΤΕΧΝΙΚΗ ΤΗΣ ΚΕΡΚΟΠΟΡΤΑΣ

ΕΝΣΥΝΑΙΣΘΗΣΗ-ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗ ΑΚΡΟΑΣΗ

Σταδιακή διαμόρφωση /τροποποίηση συμπεριφοράς

- Σύστημα συμβολικών αμοιβών
- Ανάλυση έργου/υπενθύμιση συνεπειών, λεκτική καθοδήγηση
- Αμοιβαίο συμβόλαιο συμπεριφοράς
- Εκπαίδευση με αυτοκαθοδήγηση, αυτοέλεγχος
- Παιχνίδι ρόλων
- Διδασκαλία εναλλακτικών τρόπων συμπεριφοράς

ΕΝΔΕΔΕΙΓΜΕΝΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΓΕΝΙΚΑ

- παροχή ανατροφοδότησης
- δραστηριότητες με νόημα
- οργάνωση ενός πλαισίου διδασκαλίας που θα καλλιεργεί θετική στάση απέναντι σε όποια δυσκολία παρουσιάζουν οι μαθητές του και θα προσφέρει ευκαιρίες για μάθηση και επιτυχία
- Έμφαση στη διαδικασία

ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΟΜΑΔΑΣ

- Διαμεσολάβηση των συμμαθητών και αλληλοδιδασκαλία
- Κατανόηση των διαφορετικών στυλ μάθησης και εναλλαγές διδασκαλίας

ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΑΥΤΟΔΙΟΡΘΩΣΗΣ-ΑΥΤΟΕΛΕΓΧΟΥ

- Χρήση της μεθόδου «Αντίγραψε – κάλυψε – σύγκρινε»
- Αυτοδιόρθωση/ Αυτοερωτήσεις
- Κατάλογος σχετικών λέξεων: Ατομικό λεξικό/ Χρήση ηλεκτρονικού υπολογιστή
- Πολυαισθητηριακή τεχνική εκμάθησης της ορθογραφίας

Ενδειγμένες πρακτικές εκπαιδευτικών: διαφοροποιημένη διδασκαλία

- Προσαρμογή διδακτικών στόχων ανάλογα με ανάγκες μαθητών
- ποιος, πού, τι, πότε,
- πώς, γιατί, τι θα έπρεπε να γίνει

<ul style="list-style-type: none">
• χρήση μνημονικών στρατηγικών («μνημονικά βοηθήματα»): λέξεις- κλειδιά, ρίμες, αναλογίες, νοερές εικόνες, ακροστιχίδες
<ul style="list-style-type: none">
• 1. καλή ανάλυση έργου (βήμα προς βήμα εκτέλεση της στρατηγικής)
<ul style="list-style-type: none">
• 2. υποδειγματική διδασκαλία (μοντελοποίηση)
<ul style="list-style-type: none">
• 3. προσφορά της απαραίτητης αναλυτικής μεταγνωστικής γνώσης
<ul style="list-style-type: none">
• 4. ατομική ή ομαδική πρακτική (Meltzer και συν., 1996).
<ul style="list-style-type: none">
• Η μέθοδος της γνωστικής-νοηματικής χαρτογράφησης: στην αποτύπωση εννοιών, στο σχηματισμό βημάτων επεξεργασίας, στην εύρεση των σχέσεών τους με οργανωμένο τρόπο. στη χρήση σχημάτων, παραστάσεων και γραμμών ή βελών σύνδεσης
<ul style="list-style-type: none">
• Αντικειμενικοί σκοποί:
• η σύνδεση των μερών με το όλο της πληροφορίας – γνώσης και αντίστροφα
• η ανίχνευση και κατανόηση αναλογιών, μεταφορών, συμπερασμάτων, υποθέσεων, σχέσεων και η σύνδεσή τους με την προσωπική εμπειρία του μαθητή
<p style="text-align: center;">Ενίσχυση κινήτρων</p>
<ul style="list-style-type: none">
• Επιβράβευση προσπάθειας
<ul style="list-style-type: none">
• φωναχτή σκέψη
<ul style="list-style-type: none">
• Πρόγραμμα βραχυπρόθεσμων κυρίως στόχων
<ul style="list-style-type: none">
• <u>Βιωματική διδασκαλία</u><ul style="list-style-type: none">
• «Τι θα συνέβαινε αν...» θετικές επιστήμες
• και η «καρέκλα του φιλόσοφου» (Northey, 2005) θεωρητικές επιστήμες

ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΑΝΑ ΤΟΜΕΑ
Ενδεδειγμένες πρακτικές εκπαιδευτικών: Ανάγνωση
Εκμάθηση στρατηγικών κατανόησης λόγου:
<ul style="list-style-type: none">
• η κατανόηση του σκοπού της ανάγνωσης
<ul style="list-style-type: none">
• η διατύπωση υποθέσεων
<ul style="list-style-type: none">
• η σύνδεση με προηγούμενες πληροφορίες
<ul style="list-style-type: none">
• η ανάγνωση μέσω της συνεργασίας:
<ul style="list-style-type: none">
• ανάγνωση σε δυάδες με έναν ικανό και
<ul style="list-style-type: none">
• έναν αδύναμο αναγνώστη (Carlisle & Rice, 2002).
<ul style="list-style-type: none">
• Οι πολυαισθητηριακές μέθοδοι
<ul style="list-style-type: none">
• εφαρμογή των μεταγνωστικών στρατηγικών (Langa & Yost, 2007)
Ενδεδειγμένες πρακτικές εκπαιδευτικών: γραπτός λόγος
<ul style="list-style-type: none">
• η γραπτή παρουσίαση του βασικού λεξιλογίου
<ul style="list-style-type: none">
• η διαμόρφωση εννοιολογικών χαρτών
<ul style="list-style-type: none">
• η δημιουργία αναλογιών και οπτικών εικόνων
<ul style="list-style-type: none">
• ο προσανατολισμός στις χρήσιμες πληροφορίες
<ul style="list-style-type: none">
• ο έλεγχος του βαθμού κατανόησης
<ul style="list-style-type: none">
• η αλληλεπίδραση με το κείμενο
<ul style="list-style-type: none">
• η δημιουργία περίληψης
Ενδεδειγμένες πρακτικές εκπαιδευτικών: Αριθμητική
<ul style="list-style-type: none">
• Έμφαση στη διαδικασία/ Επανάληψη
<ul style="list-style-type: none">
• Χρήση υπολογιστών/ Αξιοποίηση λαθών

ΚΕΣΥΠ ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΟΥ

• Κατανόηση πινάκων κι όχι μηχανιστική αποστήθιση
• Κατανόηση διατύπωσης προβλήματος/ χρήση παραδειγμάτων από το άμεσο περιβάλλον του μαθητή ή μνημονικών βοηθημάτων που σχετίζονται με τα βιώματά του
• Χρήση βασικών υπολογιστικών στρατηγικών
• ενθάρρυνση και ο σαφής προσανατολισμός του μαθητή στην ανάκληση
• οι πίνακες
• διδασκαλία συνομηλίκων
• χρήση εκπαιδευτικών ομάδων
• οργανογράμματα προόδου

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑ
✓ Διαγράμματα οργάνωσης (με κενά)
✓ Επιβράβευση προσπάθειας
✓ φωναχτή σκέψη
✓ Πρόγραμμα βραχυπρόθεσμων κυρίως στόχων
✓ Συναισθηματική εμπλοκή
✓ άμεση, σαφής και σχεδιασμένη
✓ βήμα προς βήμα διδασκαλία (Williams, 1987).

ΔΥΣΛΕΞΙΑ ΚΑΙ ΣΕΠ

Ο ΣΕΠ στοχεύει στην παροχή βοήθειας προς τους μαθητές κατά τα διάφορα στάδια ανάπτυξης τους, ώστε να συνειδητοποιήσουν τις κλίσεις τους, να αναπτύξουν τις δεξιότητές τους και να διεκδικήσουν τη συμμετοχή τους στο κοινωνικό γίγνεσθαι (Ν. 2525/97, άρ. 10)

Οι μαθητές με δυσλεξία εκδηλώνουν ιδιαίτερο άγχος όσον αφορά στα επαγγελματικά ενδιαφέροντα που απαιτούν ιδιαίτερες γνώσεις ανάγνωσης και γραφής

Κατευθύνονται στην παροχή κοινωνικού έργου ή στα πρακτικά επαγγέλματα για να αποφύγουν το άγχος

Ενδεδειγμένες πρακτικές ΣΕΠ
• αυτογνωσία
• διερεύνηση ενδιαφερόντων
• απόκτηση επαγγελματικών γνώσεων
• ανάπτυξη δεξιοτήτων λήψης απόφασης
• Προσοχή στη μετάβαση- ενθάρρυνση
• Διαχείριση προβλημάτων ένταξης στην ομάδα
• Αυτοελέγχου- αυτορρύθμισης
• Διαχείριση συναισθημάτων

ΦΥΛΛΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Περιπτώσεις και τρόποι αντιμετώπισης σύμφωνα με την οικοσυστημική μέθοδο προσέγγισης

1. Η περίπτωση Μάνου

Ο Μάνος είναι ο πιο ψηλός από τους συμμαθητές του στο Γυμνάσιο. Η σωματική του εμφάνιση του παρέχει εύκολη κυριαρχία στους άλλους. Αντί να υιοθετήσει μια φιλική στάση έγινε ο «σκληρός τύπος». Από την αρχή της σχολικής χρονιάς προσπαθούσε να ενεργεί σύμφωνα με την εικόνα που είχε σχηματίσει για τον εαυτό του με το να μην ολοκληρώνει τις εργασίες του και να μη συμμετέχει στις δραστηριότητες της τάξης.

2. Η περίπτωση Άννας

Η Άννα δεν ερχόταν στο σχολείο από την αρχή του σχολικού έτους. Όταν ήρθε, εξέτασα τον έλεγχο της προηγούμενης χρονιάς και ανακάλυψα κι άλλες απουσίες που έκανε από την προηγούμενη χρονιά. Έλειπε κατά μέσο όρο δυο με τρεις φορές την εβδομάδα. Οι περισσότερες απουσίες είχαν προσεκτικά δικαιολογηθεί από τους γονείς της. Επίσης δεν υπήρχε καμιά αναφορά ασθένειας ιδιαίτερα σοβαρής, ώστε να δικαιολογείται ένας τόσο μεγάλος αριθμός απουσιών.

3. Η περίπτωση Γεωργίας

Η Γεωργία ένα παιδί μέσης νοητικής ικανότητας συμπεριφερόταν περισσότερο σαν ένα άψυχο αντικείμενο στην τάξη μου παρά σαν παιδί. Δεν έκανε σχεδόν τίποτε. Στην καλύτερη περίπτωση έγραφε δυο προτάσεις σε δύομιση ώρες. Σπάνια συμμετείχε σε συζητήσεις της τάξης. Συμμετείχε λίγο περισσότερο σε μικρές ομάδες.

4. Η περίπτωση Παύλου

Ο Παύλος είναι μαθητής Α Γυμνασίου, ο οποίος απέναντι σε όλα σχεδόν τα θέματα είχε την πιο αρνητική στάση από όλους τους μαθητές της ίδιας τάξης με τους οποίους εργάστηκα. Δεν εργαζόταν ανάλογα με τις ικανότητές του. Πρόσφατα είχε πει στην καθηγήτρια του ότι δεν δέχεται βοήθεια από κανένα.

Συζητήστε τους πιθανούς τρόπους αντιμετώπισης στην ομάδα σας.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Μαρκοβίτης, Μ.-Τζουριάδου, Μ. (1991). *Μαθησιακές δυσκολίες, θεωρία και πράξη*.
- Στάθης, Φ. (2006). *Μαθησιακές δυσκολίες και δυσλεξία*, Αθήνα.
- Κολιάδης, Εμμ. (2002). *Γνωστική Ψυχολογία, Γνωστική Νευροεπιστήμη και Εκπαιδευτική Πράξη*, Δ' τόμος, αυτοέκδοση, Αθήνα.
- Μαρκοβίτης, Μ. & Τζουριάδου, Μ. (1991). *Μαθησιακές Δυσκολίες, Θεωρία και Πράξη*, Προμηθέας, Θεσσαλονίκη.
- Παντελιάδου, Σ. (2000). *Μαθησιακές Δυσκολίες και Εκπαιδευτική Πράξη*, *Ελληνικά Γράμματα*, Αθήνα.
- Molnar, A. –Linguist, B. 1996. Προβλήματα συμπεριφοράς στο σχολείο: οικοσυστημική προσέγγιση, ελληνικά γράμματα.
- Καλαντζή- Αζίζι, Α. 1999. Εφαρμοσμένη κλινική ψυχολογία στο χώρο του σχολείου. Ελληνικά γράμματα.
- Φλωράτου, Μ. (1996). *Μαθησιακές Δυσκολίες κι όχι τεμπελιά*, *Οδυσσέας*, Αθήνα.
- Σουζάνα Παντελιάδου - Φαίη Αντωνίου (2008). *Διδακτικές προσεγγίσεις και πρακτικές για μαθητές με Μαθησιακές Δυσκολίες*, Βόλος: ΓΡΑΦΗΜΑ

- Μαριδάκη-Κασσωτάκη, Αικ. (2009). Εισαγωγή στην Παιδαγωγική Ψυχολογία, Αθήνα: Ατραπός
- ΕΨΥΠΕ (2000). Διερεύνηση στάσεων και απόψεων δυσλεξικών μαθητών για τον επαγγελματικό τους προσανατολισμό
- Πουρκός Μ. 1997. Ατομικές διαφορές μαθητών και εναλλακτικές ψυχοπαιδαγωγικές προσεγγίσεις, Gutenberg
- Πουρκός Μ. 1997. Ο ρόλος του πλαισίου στην ανθρώπινη επικοινωνία, την εκπαίδευση και την κοινωνική- ηθική μάθηση, Gutenberg

ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΣ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ

Μπιλανάκη Ελευθερία,

ΤΗΛ. 2105741.999- 6977018936

Υπεύθυνη ΣΕΠ ΚΕΣΥΠ ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΟΥ,

Εκπαιδευτικός ΠΕ02, Ψυχολόγος , Msc Παιδαγωγικής Ψυχολογίας , Ειδίκευση ΣΕΠ

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΑ ΚΕΣΥΠ ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΟΥ

<http://2kesyp-g-athin.att.sch.gr/>

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ: *e periodiko*

ΤΕΥΧΗ

- ✓ ΣΕΠ ΚΑΙ ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ
- ✓ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΓΩΓΗΣ ΣΤΑΔΙΟΔΡΟΜΙΑΣ
- ✓ ΜΑΘΑΜΕ ΟΤΙ ΣΥΜΒΑΙΝΕΙ
- ✓ ΣΕΠ ΚΑΙ ΕΠΑΛ
- ✓ ΣΕΠ ΚΑΙ ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ

ΚΕΣΥΠ ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΟΥ

- ✓ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΚΑΙ ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ
- ✓ ΘΕΜΑΤΑ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΥ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ
  - ✓ ΒΙΩΜΑΤΙΚΗ ΜΑΘΗΣΗ ΚΑΙ ΣΕΠ

**ΚΕΣΥΠ ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΟΥ: Αγίου Παύλου 51 και Κλείτορος, 3^ο ΕΠΑΛ
ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΟΥ**

ΜΠΙΛΑΝΑΚΗ